

Štátny pedagogický ústav

Štátny vzdelávací program

**REGIONÁLNA VÝCHOVA
A TRADIČNÁ ĽUDOVÁ KULTÚRA**

Prierezová téma

Prierezová téma

REGIONÁLNA VÝCHOVA A TRADIČNÁ ĽUDOVÁ KULTÚRA

Prierezová téma Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra úzko súvisí s prierezovou témou Multikultúrna výchova ale vo svojom obsahu sa ešte hlbšie zaoberá živým a hodnotným hmotným a nehmotným kultúrnym dedičstvom Slovenskej republiky.

Nakoľko sa vláda Slovenskej republiky zaviazala realizovať Odporúčania na ochranu tradičnej kultúry a folklóru a Generálnou konferenciou UNESCO bol schválený: Dohovor o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva ako aj Dohovor o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov, odporúčame uvedenú prierezovú tému nenásilnou formou začleniť vo vyučovaní do viacerých predmetov, prostredníctvom ich obsahov ale aj formou projektov, exkurzií a pod. Vhodnými sa javia najmä predmety výtvarná, hudobná, literárna a etická výchova, pracovné vyučovanie ale aj dejepis, prírodoveda, vlastiveda a geografia. V rámci školského vzdelávacieho programu môže byť obsah prierezovej témy zaradený do voliteľných vyučovacích predmetov, ako napr. regionálna výchova, regionálny dejepis, geografia, výtvarné spracovanie materiálu, zborový spev, detské hudobné divadlo, literárno-dramatické divadlo a i.

Cieľom zaradenia prierezovej témy do vyučovania je **vytvárať u žiakov predpoklady na pestovanie a rozvíjanie citu ku krásam svojho regiónu, prírody, staviteľstva, ľudového umenia a spoznávanie kultúrneho dedičstva našich predkov.**

Edukačná činnosť je zameraná na to aby žiaci v rámci regionálnej výchovy poznali históriu a kultúru vlastnej obce, mesta – na funkčné **využívanie historických regionálnych ukážok: môj rodný kraj** – kraj, kde žijem; **škola a jej okolie**; moja trieda; **obec**, v ktorej žijem; čo sa mi v našom kraji najviac páči; čím sa pýši naša obec (**príbehy o rodákoch, pamätné miesta, sochy a i.**), **história**, (osídlenie), **povesti, piesne, šport a kultúra, osobnosti**, ale aj súčasnosť vo všetkých smeroch napr. ekonomika); jej **flóru a faunu** – význam **ochrany prírody, lesa, vody, živočíchov** – **objavujeme Slovensko** – objavovanie a spoznávanie prírodných krás a zaujímavostí Slovenska; **povestami opradené pohoria** – **cestujeme po Slovensku** – oboznámenie sa s časťami Slovenska formou výletu; povesti z veľkých a starých miest Slovenska; **zvyky a tradície**; ľudia v mojom okolí (aj o úcte k starším obyvateľom); **pripomíname si našich predkov** – vychádzať z rodinného prostredia t.j. téma – RODINA – **rodostrom rodiny, tradičné jedlá; stretnutia s pamätníkmi** (starými

rodičmi, známymi) na besedy; rozhovory so žiakmi o minulosti ich regiónu a pod. Vedieť sa **orientovať v turisticky a historicky atraktívnych miestach Slovenska.**

Základom našej **kultúrnej identity**, ako aj **zdrojom historického vedomia, patriotizmu a vzdelanosti, poznávania kultúrnej rozmanitosti**, je **tradičná ľudová kultúra** – kultúra, ktorú vytvorili, ktorou žili a dodnes žijú najširšie vrstvy obyvateľstva – **využitie danosti regiónu**, návšteva ľudového majstra, dielne, výstavy – **spoznávanie tradičných ľudových remesiel, ľudovoumeleckých výrobkov regiónu, tradičné jedlá, vlastná tvorba (remeslá), spoznávanie staviteľských pamiatok v regióne, obci**, poznatky využiť vo výtvarnom zobrazovaní; **tvorba zbierky ľudovej hudobnej kultúry**, jej prezentácia (piesne, zvyky regiónu, vlastná tvorba – spevník regiónu); poznávanie vyčítaniek, hádaniek, básní, ľudovej piesne, tanec, ľudové kroje (hudobný, pohybový, výtvarný prejav), príslovie, porekadiel, pranostík, bájok, rozprávok: ľudových, autorských, povestí a pod. – **skúmanie vlastnej kultúry**, skúmať a objavovať vlastnú kultúru a **spoznávať iné kultúry** v oblasti ľudových tradícií.

Význam na kultivácii osobnosti žiaka má zaradenie prierezovej témy do estetickej výchovy a pri rozvíjaní talentu žiaka vo všetkých druhoch umenia vo **voľnočasových aktivitách**, ako napr. v **základných umeleckých školách** (vo všetkých jej odboroch), v **centrách voľného času**, tiež v zakladaní **speváckych či tanečných súborov, divadielok** a pod.

Týmito aktivitami pomôžeme pri vytváraní predpokladov u žiakov na pestovanie a rozvíjanie citu ku kráse k **tradičnému ľudovému umeniu a uchovávaniu kultúrneho dedičstva našich predkov.**

Navrhované tematické celky a témy, v rámci ktorých je možné rozvíjať prierezovú tému **REGIONÁLNA VÝCHOVA A TRADIČNÁ ĽUDOVÁ KULTÚRA** v štátnom, ale aj školskom vzdelávacom programe

Pod regionálnou kultúrou rozumieme **súhrn produktov** (hmotných a nehmotných) **Ľudskej činnosti, ktoré sa viažu na konkrétnu obec alebo región.** Regionálna kultúra zahŕňa v sebe lokálne a regionálne kultúrne dedičstvo, ako aj živé kultúrne prejavy fungujúce v každodennom živote, pri sviatkoch a slávnostiach. Regionálna kultúra nadväzuje na regionálne kultúrne tradície a pokladá ich za dôležitú súčasť historickej pamäte i za zdroj identity obce alebo regiónu.

Predložený materiál obsahuje tri tematické celky:

- 1. Môj rodný kraj**
- 2. Objavujeme Slovensko**
- 3. Tradičná ľudová kultúra.**

1. tematický celok: Môj rodný kraj

Témy:

- moja rodina,
- škola, okolie školy,
- obec, mesto, v ktorom žijem (poloha, história a súčasnosť),
- rozprávky, príbehy, legendy spojené s históriou obce, mesta,
- tradičné regionálne zvyky, obyčaje,
- kultúrne pamätihodnosti, monumenty obce, mesta,
- regionálne múzea, prírodovedné múzeá, galérie, skanzeny,
- významné osobnosti regiónu,
- prírodné krásy regiónu,
- náučné chodníky v regióne,
- chránené rastliny a živočíchy na území regiónu,
- minerály, skameneliny, jaskyne na území regiónu,
- tradičné produkty a zamestnania v regióne,
- umelecké produkty, tradičné ľudovoumelecké remeslá regiónu,
- miestne a regionálne jazyky.

2. tematický celok: **Objavujeme Slovensko**

Témy:

- spoznávanie regionálnej kultúry a najtypickejších prejavov kultúr iných regiónov Slovenska v oblasti ľudových tradícií,
- spoznávanie základných znakov ľudovej kultúry národností žijúcich na Slovensku,
- výber z historických, kultúrnych pamätihodností Slovenska (hrady, zámky, architektúra,
- flóra a fauna na Slovensku,
- chránené územia na Slovensku,
- ľudové piesne a tance, dramatické a výtvarné umenie, tradičné ľudovumelecké remeslá z regiónov Slovenska,
- geografické zvláštnosti Slovenska, geografické a prírodné monumenty, jaskyne a i.,
- významné osobnosti rôznych oblastí kultúry a histórie Slovenska.

3. tematický celok: **Tradičná ľudová kultúra**

Tradičnú ľudovú kultúru vnímame ako formy kultúrneho prejavu podporujúcu zachovanie kultúrnej identity. **Kultúrnu identitu** chápeme ako **súhrn postojov, návykov, tradícií, hodnôt, interpretácií a sebainterpretácií, spôsobov myslenia, cítenia a konania** (vzorcov správania), ktoré charakterizujú organizovanú skupinu ľudí, jej kolektívnym, spoločným výtvorom.

Tradičná ľudová kultúra je súhrn hmotných a nehmotných produktov ľudskej činnosti, vytvorených v tradičných spoločnostiach. Prenášala sa z generácie na generáciu ústnym podaním, napodobňovaním a v podstatne menšej miere písomnou formou.

Tradičná ľudová kultúra ako ucelený a živý systém zanikala postupne s modernizáciou spoločnosti, jej javy sa stali **zdrojom kultúrnej a spoločenskej identity**, zdrojom historického vedomia, patriotizmu a vzdelanosti, poznávania kultúrnej rozmanitosti,

nástrojom tolerancie, občianskej súdržnosti a porozumenia medzi národmi. Je súčasťou materiálneho a duchovného bohatstva Slovenskej republiky. Uchováva sa ako prejav lokálneho, regionálneho alebo kultúrneho dedičstva Slovenska.

Témy:

a) Tradičná hmotná kultúra:

- ľudové staviteľstvo,
- domáce a tradičné remeselné výrobky,
- tradičné remeslá (ich história),
- produkcia potravín a strava,
- odev (kroje na dedine),
- výtvarné umenie a i.,

b) Tradičná nehmotná kultúra:

- ústne tradície a prejavy vrátane jazyka (ľudová slovesnosť, nárečia),
- interpretačné umenie (ľudové hudba, piesne, tance, hry),
- spoločenské praktiky, zvyky,
- rituály a slávnostné udalosti,
- tradície spojené s náboženskými sviatkami (napr. vianočné, veľkonočné a i.),
- zvyky a obyčaje súvisiace s prírodou a vesmírom,
- folklórne tradície (prejavy tradičnej ľudovej kultúry: ústne, herné, dramatické, spevné, tanečné a hudobné).